

Iránya egyszerű, tiszta, értelmes, a könyv beosztásában azonban nincs meg az arány, többet ad mindenütt a bibliographiából mint a kritikai elemből, s ez eljárása sokszor megzavarja az előadás folytonosságát. Sz. K.

VEGYESEK.

— Comenius emlékünnepe az Akadémiában. Lélekiemelő ünnepnek volt színhelye a magyar tudományos Akadémia dísztermé márczius hó 25-ikén, midőn a budapesti tanügyi egyesületek együtt ünnepelték *Comenius Ámos Jánosnak*, a XVII. század nagy pädagogusának emlékét születése háromszázados évfordulója alkalmából. A nagyszámú ünneplő közönség egészen megtöltötte az új freskóival díszlő nagy termet. Egybegyült úgy szólván az egész budapesti tanító- és tanárvilág a kegyelet adóját leróni, de megjelent sok más érdeklődő is, valamint közéletünknek, irodalmunknak több kitünősége. Különös jelentőséget adott ez ünnepnek épen az, hogy a különféle tanügyi, pädagogiai egyesületek közösen rendezték s ezzel mintegy lerakták az alapját annak a szebb jövőnek, mikor az egy zászló alá tartozók igazán együtt, egymást értve és méltányolva, legalább is egymást ösmerve fognak a közös cél, tanügyünk egész körének kialakítása felé törekedni s a pädagogiai tudomány művelését nálunk is fölvirágoztatni.

Az emlékünnepe elnökéül *Eötvös Loránd* bárót, az Akadémia elnökét nyerte meg a rendező-bizottság, mely a budapesti közoktatásügyi egyesületek elnökeiből állott s társaságunk elnökének elnöklété alatt tartotta volt előkészítő üléseit. A budai «Pädagogium» ifjúságának lendületes karéneke után *Eötvös Loránd* báró mondta el elnöki megnyitóját, mely így hangzott:

Tisztelt gyülekezet!

Ünnepet ülünk ma, tanítók ünnepét. Nem bibor és bársony, nem az öltözet pompája az, a mi e teremnek ma ünnepi díszet kölcsönöz, hanem a kegyelet és ihlet kifejezése az egybegyültek arczain, mintha csak templomban volnánk.

Valóban az iskola úgy mint templom, mikor lelkünket magasabbra emeli, egyszersmind szerénységre, egyszerűsége tanít. Engedjé meg azért a tisztelt gyülekezet nekem is, kit kitüntető jóságával ebbe az elnöki székbe ültetett, hogy ezt az ünnepélyes ülést ékes beszéd helyett egyszerű szavakkal nyissam meg.

Comenius emlékét ünnepeljük, Comenius emlékét ünnepli ma az egész világ. Az ünnepi szó, melylyel ma a tanítók a mesterüket, a pädagogia nagy reformatorát dicsőítik, ki fog hatolni az iskola falaiból s visszhangra fog találni minden műveltséget becsülni tudó ember szívében.

De az a férfiú, a ki az anyanyelv művelését az iskola első feladatává tette, még ennél is többet érdemel, megérdemli azt, hogy ünnepe nemzeti ünnep legyen.

Nemzeti ünnep és mégis nem egy nemzetnek, de a nemzeteknek ünnepe, mert az iskola, a Comenius iskolája, mely minden egyes nemzetnek életet és fejlődést biztosít, nem az idegen faj gyűlöletének, hanem az emberszeretetnek szülötte.

Van elég okunk, van elég jogunk nekünk is arra, hogy a nemzetek ez ünnepi öröméből kivegyük a magunk részét.

Összejöttünk mi is azért, hogy Comeniust a pädagogust, Comeniust a philosophust, Comeniust az embert ünnepeljük, de összejöttünk azért is, hogy lelkesedést merítsünk ama férfiú emlékéből, ki a magyarnak magyar iskoláját megalapítani segített. Ez az utóbbi ok ad szerény ünnepünknek messzebb ható jelentőséget, mert míg a philosophia és a pädagogia vitás kérdéseivel sokszor ellentéteket eredményez, addig az emberszeretettel egyesült nemzeti érzés nemes törekvéseinkben mindig egyetértésre vezet. Nemcsak egy iskola, nemcsak egy felekezet vagy egyesület vesz részt ez ünnepünkben, itt vagyunk mindannyian, legalább gondolatban itt vagyunk mindannyian, mi magyar hazánknak tanítói. Tudjuk mi azt jól, hogy fennállásunkat művelt szomszédaink mellett csak saját műveltségünk biztosíthatja, nem lehetünk kétségben az iránt, hogy nekünk magyaroknak ezt a műveltséget csak a magyar iskola adhatja meg s azért, szellemünk az ihlet magaslatára emelkedik, mikor Comeniusról megemlékezve nemzeti feladatunk teljesítésére buzdulunk és mégis kegyeletünk kifejezésében a többi nemzetekkel, embertársainkkal egyet érzünk!

S ezzel megnyitom ez ünnepélyes ülést a rendező bizottság nevében üdvözlőlvén mindazokat, kik meghívásunkra itt megjelentek s átadom a szót hivatott szónokainknak.

E nagy tetszéssel fogadott elnöki megnyitó után *Komócsy József* szavalta el következő ünnepi ódáját:

Comenius.

Születésének háromszázados évfordulóján:

Könnyü fölkelteni nyugovó sírjából,
A ki anélkül is örök, halhatatlan;
Kinek sirja fölött delelő nap lángol:
Nem lehet éjszaka soha, soha abban;
Szive porából is sugárzik az élet,
Mely fényt és meleget szerte hintve — árad,
S bár szüntelen ontja kincseit a lélek,
Magsokszorozza azt minden újabb század.

Bölcsője hol ringott? Én még azt se' kérdem,
 Azt se' : bölcsődala hogy mi nyelven zengett?
 De azt tudom, érzem, mily nagy amaz érdem,
 Melynek ma hódolni siet annyi nemzet.
 . . . Századok multán is ünnepre gyül össze
 A szeretet s hála dicsó emlékére,
 Hogy lelke virágít koszoruba kösse
 S úgy tegye fel diszül az ő nagy nevére.

Hol vannak tettei? Miben áll nagysága?
 Talán országokat szerzett, alapított?
 A meglánczolt népek hódolatát várja, —
 Véres harczok után kiket meghódított? . . .
 Vagy talán kincseket gyűjtött nagy halomra,
 S megnyilt a kincses-ház sárkányfejú zára:
 És a kapzsi tömeg gyül sokadalomra, —
 Hogy mohón ráessék az ingyen prédára? . . .

Nem! Ő széttörte a *leghidegebb* lánczot,
 Mely a népek lelkét kínozva szorítja:
 Lelkével égette a tudatlanságot, —
 Ez volt nagyságának hódító nagy titka.
 Kincseket se' gyűjtött; — de a mit szívébe
 Oly pazarul adott a gazdag természet,
 Szétszórta: birjátok az isten nevébe',
 Ime nektek adom, mim van: az egészet!

Egy sötét századnak volt ő fény-bolygója,
 Üldözve, kilökve saját tengelyéből;
 De szelleme fényét mindenütt megóvja,
 Bár nem retten vissza semmi sötétségtől.
 «*Tudás a szabadság szent világossága!*»¹
 Ezt hirdette szóval, szemléltette képből:²
 És rávilágított a nép utjára,
 A tudatlanságnak sötét éjjelében.

Tanított tanítani, hogy a tudománynak
 Keskeny ösvényeit országuttá tegye,
 Lelke előtt szerte foszlottak az árnyak,
 A nemzeti vakság fekete éjjele.
 «*Én magyar nemzetem!* — hozzánk így kiáltott, —
 Tanuld megbecsülni nemzeti nyelvedet:
 Csak így győzheted meg az egész vliágot —
 Arról, hogy *vagy* te is, — mely immár elfeled!

«*Hadd el az idegent; műveld, mi sajátod —*
 Azt a termő földet . . . hints bele jó magot,
 Mert csak *igy* lehet majd gazdag aratásod,
 Alkothatsz magadból szépet, jót és nagyot!»³

¹ Opera Didactica Omnia. — ² Orbis Pictus. — ³ Schola Ludus.

Profétai lelke a jövőbe nézett:
 A nemzetébredés hajnalát meglátta . . .
 S im ma meg van törve a gonosz ígélet,
 Mi századokon át volt e nemzet átka!

Győzelmes hadsereg követi zászlaját
 A tudományoknak dicső fegyverével,
 A szellem hódító napfénye hatja át
 S mindennek lelket ad, mit sugara érlel.
 Az eszmék harcza ez, hol a *meggyőzetett* —
 Éppen mint a *győző*, koszorut érdemel:
 És egy nemzet tapsol a diadal felett,
 Míg a muzsák kara gloriát énekel!

Nem vész már el a nép, hogy nincs tudománya:
 Bizton, bátran tekint fényes jövőjébe;
 Áldozatra jár a tudás templomába,
 Hol az ég felé tör szívének tömjéne! . . .
 Im e mai nap is — napja áldozatnak,
 Hogy a *nagy* emlékét tisztelje, megóvja . . .
Comenius! . . . Ő az: minden tanítónak
 Főnséges eszménye, igaz tanítója! . . .

Lelkes tapsvihár jutalmazta a költőt e Comeniushoz méltó egyszerűségében is fenkölt ódáért. — Most *Dezső Lajos* sárospataki tanítóképző igazgató lépett a felolvasó-asztalhoz s felolvasta Comeniusról írt emlékbeszédét, melyet lapunk élén egész terjedelmében közlünk. — Utána *Szabó Aladár* főgymnasiunmi tanár olvasta fel tanulságos elmefuttatását a «*Comenius-ünnepélyek jelentőségéről*», mely a Protestans Egyházi és Iskolai Lapban olvasható.

Ezek után az *elnök* mondott egy pár szóban köszönetet a rendezőbizottságnak, a közönségnek s az ünnepi ülést befejezettnek nyilvánította. A *Paedagogium* ifjúsága énekének hangjai voltak a minden tekintetben sikerült emlékünnap végső akkordjai.

— **A Comenius-kiállítás megnyitása** alkalmából márcz. 26-ikán a budai *Paedagogiumban* is rendeztek ünnepet a következő műsorról: 1. Karének. Előadja a *Paedagogium* ifjúsága. 2. Az ünnepély megnyitása Gyertyánffy István igazgató által. 3. Óda Comeniushoz. Irta és felolvassa Farkas Lajos, II. polgári iskolai tanítóképezdei növendék. 4. A Comenius-kiállítás ismertetése dr. Kiss Áron tanártól. 5. Emlékbeszéd Comenius felett. Tartja Messing Lajos, II. polgári iskolai tanítóképezdei növendék. 6. Az *Orbis Pictus*. Ismerteti Ján Mátyás, IV. éves elemi tanítóképezdei növendék. 7. Emlékvers Comeniusról. Irta, felolvassa Varga László, IV. éves elemi tanítóképezdei növendék. 8. Záró-ének. Előadja a *Paedagogium* ifjúsága.

— A tiszántúli ev. ref. középiskolai Tanáregyesület Ekvönyve az 1891/2-dik évre. Szerkesztette Elek Lajos egyesületi jegyző. XI. évfolyam. Debreczen 1891. Az egyesületi és közgyűlési ügyeken kívül értekezéseket is közöl, melyek a Hajdu-Nánáson tartott közgyűlésen felolvastattak. *Tanügyi szemle* cz. alatt Nagy Zsigmond a múlt év tanügyi mozgalmait ismerteti, így kül. német iskolai reformokat, a berlini konferencia eredményeit, tüzetesen ismertetve a föltett kérdéseket s a konferencia feleleteit; ezután röviden a francia tanügyi mozgalmakra is vet egy tekintetet; végre áttér a hazai tanügyre is es itt, mint a felekezet tanügyi autonómiáját sértő eljárást említi fel, hogy — ámbár a nmlt. vallás- és közokt. miniszter úrnak a német nyelv intensívebb tanítása érdekében kiadott rendeletét (mint a mely az állami közvetlen rendelkezés alatt álló gymnasiumokhoz intéztetett) az egyházkerület egyszerűen tudomásul vette, mégis pl. «a debreczeni főgymnasiumban működött kormányképviselő megengedte magának a miniszter külön rendeletére való hivatkozással azt sem a törvény, sem a törvényen alapuló érettségi vizsgálati szabályzat által nem rendelt, sőt még csak fel sem tételezett, tanügyi autonómiánkat ellenben érzékenyen sértő eljárást, hogy olyan növendéket is szóbeli vizsgálatra állíttatott a német nyelvből, a kinek dolgozata két szaktanár egybehangzó ítélete szerint «jó» osztályzatot nyert. Pedig az érettségi vizsgálatokat szabályozó «Utasítás» 16. §-a értelmében szóbeli vizsgálatra állítani bárkit is nem a kormányképviselő, hanem az elnök jogkörébe tartozik. Ezt a sérelmes esetet felemlíteni elmulasztathatlan kötelességemnek tartottam, hogy így szélesebb körben is tudomásra jutván, az érdekelt körök az autonómiánk ellen intézett ilyen merényletek ellen kellőleg és idejekorán védekezhessenek.» Ezután még elismeréssel emlékezik meg a tanügyi kormányának a testi nevelés érdekében tett intézkedéseiről. — Ezt követi Bodnár Lajos terjedelmes dolgozata. «A hajdunánási ev. ref. gymnasium története». Végre Sinka Sándor ily című értekezése: «Latin nyelvtanításunk a III-ik és IV-ik osztályban és Cornelius Nepos». Hiánynak mondja, hogy a latin nyelvtanok és gyakorló könyvek nem a III-ik és IV-ik osztály olvasmányához (már t. i. Neposhoz és Caesarhoz) fűződnek. «Nekünk úgy nyelvtanainkban; mint gyakorló könyveinkben a III-ik és IV-ik osztályban Nepos és Caesár tartalmához és nyelvéhez kell alkalmazkodnunk és pedig, ha a latin nyelvi tanításon lendíteni akarunk, nagyobb mértékben, mint azt eddig tehetjük.» Ezután fejtegeti Corn. Nepos isk. auctorul való használásának jó oldalait, de elismeri, hogy jelentékeny hibái is vannak. Minthogy azonban pädagogiai hibának tartja a tanulók előtt e hibákra folytonosan ráutalni, kívánatosnak tartja, hogy «Nepos maradjon a gymnasium első auctora, de hibáitól kíméletes módon tisztítsák meg», mint a hogy e tekintetben Németországban több kísérlet történt, ott «a történelmi tévedések szempontjából úgy járnak el, hogy a melyeket a tudomány jelen állása feltétlenül tévedéseknek ismer, azok lehetőleg Nepos módorában helyreigazítatnak. Igy Milt. 1., 2., Thrasylbulus 1., Pelopidas 1. stb.»

Ily eljárást mi kénytelenek vagyunk épen a tudomány nevében kárhözíratni. Auctorok purgálása ellen — ha okkal-móddal történik — nincs kifogásunk, de illetően megváltoztatásukat nem helyeselhetjük akármily jeles férfaktól származik is különben. S minthogy szerintünk ezt tenni nem szabad s minthogy Corn. Nepost jóvá így sem tehetjük,

azt hisszük, kár egy régi usushoz annyira ragaszkodni, hogy Corn. Nepost, kit tantervünk — érdeme szerint — lomtárba helyezett, minden áron a gymnasium kezdő klasszikusául szerepeltessek.

— A «Budapesti magyar gyorsíró egyesület» a gyorsíró-tanároknak 1891 május 16-án Budapesten tartott országos értekezlete megbízásából mostanában *emlékiratot* adott be gr. Csáky Albin vall. és közokt. miniszter úrhoz. Ki van ebben mutatva, hogy újabb időben nagyon fogy a gyorsírás tanulóinak száma, mert míg pl. 1884/5-ben 3012 volt számuk, a múlt iskolai évben 524-gyel kevesebb volt s az annál feltűnőbb, mert külföldön a gyorsírás folyvást nagyobb és nagyobb tért hódít. Ennek okát az emlékirat a gyorsíró-tanárok díjazásának csekély voltában találja. Czáfolja azt az ellenvetést, hogy a gyorsírás tanulása a túlterhelést előmozdítja, rámutat az egyetemi tanulmányok alatt való nagy fontosságára, egyes pályákon való gyakorlati jelentőségére. Nem kívánja az emlékirat a gyorsírás kötelezővé tételét, csak azt, hogy a gyorsírás továbbra is facultativ tantárgy legyen a középiskolákban s egyszersmind arra kéri a miniszter urat, hogy a gyorsírás felkarolására hívja fel a középiskolák igazgatóinak, főigazgatóknak stb. a figyelmét, végre hogy megfelelő anyagi támogatást is nyújtson.

— Az írásbeli dolgozatok javításáról érdekes fejtegetést közöl a *Neue Jahrbücher für Philologie u. Pädagogik* f. évi első füzeté *Mahn Pál* tollából. Hibáztatja a dolgozatok iskolai javításának futólagos végzését, a tanárnak e tekintetben való közönbösségét. Az írásbeli dolgozatok javítása nem mellékes feladata a tanításnak, hanem egyik legfontosabb mozzanata. A hibákat csoportosítva kívánja megbeszéltetni, így pl. 1. tollhibák, 2. helyesírási hibák, 3. grammatikai, 4. stilisztikai, 5. tárgyi, 6. logikai hibák. A javítást a tanuló végezze, hogy a javítást okadaltolja is a füzetében. Hogy a tanulóknak eleven emlékezetében legyen a javításkor a dolgozata, azt kívánja, hogy a javítás mentül előbb történjék, s az iskolai javító óra napján végezzék a házi javítást is, úgyhogy másnap a tanulók beadják a füzetüket. A javítás közös iskolai munka, idegen nyelvi tanításnál valóságos grammatikai ismétlés, mely alkalommal a füzeteket nem is szükséges mindjárt kiosztani a tanulók közt, mert különben kiki csak saját egyes hibái javítására ügyelne s nem venne részt a közös munkában. — Szóval ez értekezésben jobbra azok az elvek vannak hangsúlyozva, melyeket Utasításaink is hangoztatnak s a budapesti *gyakorló iskola* már régen követ. Talán lesz alkalmunk ez eljárást egyszer bővebben ismertetni.

+ Gáspár János kir. tanácsos, nyug. kir. tanfelügyelő, a nagyenyedi Bethlen-kollegium volt tanára, a nagy-enyedi ev. ref. egyház főgondnoka, a magyar nevelés- és oktatásügy jeles bajnoka f. é. márczius hó 6-ikán élete 76. évében Nagy-Enyeden elhunyt. «Halálával egy hosszú élet ért véget, — mondja a gyászjelentés, — melynek ő minden perczét éveinek és a köznek boldogítására szentelé. Fél századnál tovább terjedő időn keresztül buzgólkodott és munkált szakadatlanul a magyar nemzeti népnevelés érdekében, mint a legelső úttörők egyike és a megfutott pályán a jóknak és igazaknak tisztelete kísérté mind végig; maga pedig szeplőtlenül tiszta jellemnek, szeretetet sugárzó, jószágos léleknek

nyomait hagyta maga után mindenütt. Kötelességeit családja és nemzete iránt, mintaszerű hűséggel leróva hajtotta fejét a halál álmára.» Gáspár János a «Magyar Pædagogiai Társaság»-nak rendes tagja volt. A társaság emlékbeszéddel üli meg emlékét, mely lapunkban fog megjelenni.

— **Tanárok kongressusa.** A *debreczeni állami főreáliskola* tanári kara kérvényt intézett a vallás- és közoktatásügyi kormányhoz, melyben azt kéri, hogy a fővárosi és vidéki tanárok a fizetés- és rangosztályrendezés alkalmával *eggyaránt a VIII. rangosztályba* soroztassanak. E kérvény támogatására felhívták az egyes tanártestületeket s az Orsz. Tanár-egyesületet is és azt indítványozták, hogy ápril 11-ikén Budapesten ez ügyben tanári kongressus tartassék. Az orsz. tanár-egyesület választmánya magáévá tette ez indítványt és ez ügyben körlevelet bocsátott ki a tagtársakhoz és tanártestületekhez. A kongressus Budapesten **április 11-ikén** lesz d. e. 9 órákor az V. ker. áll. főreáliskola (Markó-utca) dísztermében.

— **Az új tankönyvbírálati szabályzatokat** az orsz. közoktatási tanács ügyvivő alelnöke a következő körlevéllel küldte meg a tanács összes tagjainak és külső bírálónak:

Igen tisztelt uram! Mídon ide mellékelve szerencsém van a vallás- és közoktatási miniszter úr ő nmsgától helybenhagyott és kiadott új tankönyvbírálati szabályzatokat mihez tartás végett tisztelettel megküldeni, bátor vagyok az orsz. közokt. tanács Elnökségének jóváhagyásával ez irányadó rendeletekhez, leginkább az eddigi tapasztalatokból merített néhány fölvilágosító megjegyzést csatolni és azoknak szíves figyelembe vételét kérni.

A tankönyvek hivatalos bírálatának tagadhatatlanul legközvetlenebb célja, hogy a tudományos, didaktikai vagy erkölcsi és állami szempontból jogos igényeknek meg nem felelő könyveknek iskolai használatát megakadályozza. Azonban e negatív föladatnál nem kevésbé fontos a hivatalos bírálatnak pozitív célja. hogy t. i. a tankönyveknek fokozatos javulást tőle telhetően elősegítse. E szempontból különösen ajánlatos, hogy a bírálók ítéletöknek indokolásában ne csak a megbírált munka fogyatkozásainak vagy hibáinak felsorolására szorítkozzanak, hanem lehetőleg egyúttal útmutatást is adjanak a szerzőknek arra nézve, hogy munkájuk új kiadása alkalmával mily irányban és mely szempontokból, eshetőleg mely minták szemmeltartásával vagy mely segédeszközök felhasználásával eszközöljék könyvük javítását. Csak ily eljárás mellett várható, hogy tankönyveink kiadásról-kiadásra jobbakká legyenek és tankönyv-irodalmunknak még mindig alapos panaszokra jogosító színvonala emelkedjék, a mi pedig annál szükségesebb, mert kétségtelen hogy a rossz vagy hiányokban bővelkedő tankönyv a legjelesebb és legbuzgóbb tanárt is fészélyezi és a tanítás sikerét legalább is tetemesen megnehezíti.

A szabályzatok egyes szakaszaihoz a következőkre vagyok bátor a t. bíráló urak figyelmét fordítani.

1. A 4. §. világosan megmondja, hogy valamely engedélyezett könyv más iskolák számára csakis akkor engedélyezhető, ha ez utóbbi intézetek tantervének is megfelel. (Ugyanaz áll természetesen egészen új könyveknél is, melyeknek már megjelenésök alkalmával több rendbeli iskolák számára való engedélyezése kérelmeztetik.) A szabályzat e köve-

telménye annál szigorúbban érvényesítendő, minél gyakoribb főleg az utolsó időben a kiadóknak vagy szerzőknek az a rendszerint jogosulatlan kívánsága, hogy valamely tankönyvük több rendbeli iskolák számára engedélyeztessék. Elvileg e kívánság egyáltalában nem helyeselhető, mert a különböző fajú vagy fokú intézetek, még ha tervszerű megállapodásaik első pillanatra igen hasonlóak vagy majdnem azonosak is, a tanítás eltérő módszerénél vagy céljánál, valamint tanítványaik különböző előképzettségénél fogva sajátos viszonyaiknak megfelelő, az idézett momentumokat kellően figyelembe vevő tankönyveket igényelnek. De ezen többnyire csupán üzleti érdekekre alapított kívánság mellett ma általában az a régebben eléggé indokolt szempont sem szólhat többé, hogy bizonyos intézetek számára külön ez intézetek igényeit érvényesítő tankönyveink nincsenek. Ezért e szakasz értelmében legnagyobb figyelmet érdemelnek az egyes iskolafajok sajátos igényei, és más intézet számára engedélyezett tankönyv csupán abban a rendszerint ritka esetben ajánlható engedélyezésre, ha ez intézeteknek nemcsak a tanterv, hanem egyúttal a tanítás módszere és a tanulók előképzettsége tekintetében is teljesen megfelel. Ez összefüggésben különös figyelmet érdemel a 8. §. is, mely megszabja, hogy mely tankönyvek mutathatók be kötetenkint, melyek csupán egyszerre, és mely tankönyvektől követelendő meg, hogy több osztály anyagát egy-egy kötetben összefoglalják. E 8. §. határozatai azonban az átmenettel járható bajok kikerülése végett csak egy félévvel a szabályzatok keltétől (azaz f. é. szept. 1.) lépnek teljes szigorral érvénybe.

2. A 10. §. kimondja, hogy a bírálók megbízásukat a könyv sorának végleges eldöntéseig bizalmas jellegűnek tekintsék. E kívánság egyedüli célja, hogy a bírálók mentén minden külső befolyástól vagy ízetlen zaklatástól oldhassák meg feladatukat. A tanács Elnöksége titokban tartja a bírálók megbízását s így a bírálók csak maguknak tulajdoníthatják, ha őket munkájuk befejezése előtt sokszor illetlen, sőt sértő befolyásolásokkal fölkeresik és ítéletökre néha bajosan minősíthető presíót gyakorolni törekvesik.

Az ügymenet rendje és pontossága szükségessé teszi, hogy a bírálók a bírálataik beküldésére kitűzött határnapot pontosan megtartsák, mert különben a tárgyalások sorrendjének megállapítása lehetetlen. Akadályoztatás esetében azért kívánatos a tanács irodájának előzetes értesítése.

A bírálattal együtt a megbírálásra küldött könyv, melyet a bírálók rendszerint figyelemre méltó és a könyv új kiadásának megbírálásánál eshetőleg útbaigazító lapszéli jegyzetekkel látnak el, visszaküldendő. De a bíráló, ha ebbeli kívánságát a tanács titkárával tudatja, minden könyvből, a melyet megbírált, kaphat egy-egy példányt.

3. A 13., 16. és 21. szakaszok az új kiadásokra vonatkoznak. Elvi szempont itt, hogy a bírálatban felsorolt hibák kijavítása nem jogosítja föl a szerzót arra, hogy könyve új kiadásának engedélyezését eo ipso várhassa vagy követelhesse. E szempontból, félreértések és utólagos vádaskodások vagy gyanúsítások kikerülése végett, igen fontosak a 13. és 16. §§., melyek a két szabályzatban eltérően vannak fogalmazva, de értelmökben és céljokban teljesen azonosak. E szakaszok t. i. arra figyelmeztetik a bírálókat, hogy bírálataikban világosan és minden félreértést eleve kizáró határozottsággal mondják ki, hogy a bírálataikban

fölsorolt hibák a megbírált könyvek összes fogyatkozásai-e vagy csupán mutatóványok a megbírált munkában található rokon természetű hibák nagyobb számából. Általában hangsúlyozandó, hogy az új kiadással szemben a követelések semmi esetre nem lehetnek enyhébbek, sőt, hogy a javíthatás jótéteményében részesült könyveknél szigorúabban kell eljárni, mint valamilyen új munkával szemben. Tankönyveink színvonalát első sorban attól függ, hogy az új kiadásoktól szigorúan megköveteljük, hogy igazán javítottak legyenek.

4. A 15. §-hoz megjegyzendő, hogy a tanács a könyv engedélyezésére vagy visszautasítására vonatkozólag bírálótól minden egyes esetben világos és határozottan formulázott javaslatot vár. Az oly fordulatok, mint pl. hogy a bíráló «az előadottak alapján nem kíván javaslatot tenni», vagy hogy «az ítéletet a tanácsra bízza», semmi körülmények közt nem engedhetők meg, mert a szabályzatoknak egész szelleme szerint hasznavehetetlenné teszik az egész bírálatot.

5. A 14. §-ban említett segédkönyvekre vonatkozólag megjegyzendő, hogy ilyenekkel szemben magasabb igények emelendők és engedélyezésre illetőleg ajánlásra csupán igazán értékes könyvek hozandók javaslatba. Ifjuságunk és még inkább a szülők már annyira meg vannak terhelve a kötelese tankönyvek nagy számával és nem kevésbé nagy árával, hogy ezen felül csupán valóban becses munkákat szabad megvásárlásra ajánlani, illetőleg beszerzését követelni. Az ily segédkönyveknél már e szempontból is különös figyelmet érdemel azoknak ára is, a mennyiben nagyon drága munkáknak javaslatba hozatala lehetőleg már ezen oknál fogva mellőzendő.

6. A 22. §. kimondja, hogy a megbírált munka szerzője hivatalból megkapja a bírálatok másolatait, és hangsúlyozza, hogy e bírálatok «az érdekettnak kizárólag magánhasználatára szolgálnak» és sajtó útján nem közölhetők. E figyelmeztetés önkényt következik a szellemi tulajdon fogalmából, a mennyiben a bírálat azzal, hogy tájékoztatás céljából másolatban a megbírált munkát kiadatik, még nem válik ennek tulajdonává, melylyel szabadon rendelkezessék. Ellenben a bíráló maga rendelkezhetik a maga tulajdonával és tetszése szerint közrebocsáthatja a tanács számára készített bírálatait, de ez is csak a tankönyv ügyének Ó Nagy méltósága részéről történt elintézése után és a bírálat hivatalos jellegét föltüntető részletek teljes mellőzésével történhetik.

Végül megjegyzem, hogy az orsz. közokt. tanács illető szakosztálya vagy maga az Elnökség a bírálatokban fölhozott adatok és indokok összesége és természetesen a megbírált munka alapján hoz ítéletet, illetőleg terjeszt föl javaslatot a miniszter úr Ó Nmgához. A tanács azért a bírálatban foglalt minden egyes kifogásért vagy eshetőleg elvi kijelentésért, illetőleg javítási tanácsért felelősséget nem vállal. Félreértések, eshetőleg tévedések kikerülése végett azonban a tanács jövőre, ha a bírálatnak valamely tétele feltűnően tévesnek bizonyul vagy a bíráló valamely kívánságához fontosabb elvi szempontból hozzá nem járulhat, ezt a bírálat másolatán meg fogja jegyezni, nehogy az a vád érhesse, hogy neve és tekintélye alatt el nem fogadható vagy alapjukban téves információk mennek világgá és eshetőleg megtévesztik az érdeketteket. De már eleve tiltakoznom kell azon föltevés ellen, mintha a tanács jövőre is felelősséget vállalna a bírálat mindazon részleteiért, melyeknél előző véleményének jelzését nem tartotta szükségesnek. A hivatalos bírálásnál

is tiszteletet követel a szakférfiak egyéni meggyőződése, a tanács pedig nem teheti magát a legkisebb szakkérdésben is megbizottjainak felülbíráljává.

E megjegyzések nem akarják a t. bíráló urakat felelősséggel terhes, de egyúttal rendkívül hasznos és fontos működésökben semmi tekintetben legkevésbé is korlátozni. Egyedüli céljuk, a mellékelt szabályzatoknak némely, mint az eddigi tapasztalás mutatta, félremagyarázásra alkalmat szolgáltatott határozataira vonatkozólag az orsz. közokt. tanács és közvetve a nmgú miniszterium intentióit kellő világításba helyezni. Ily értelemben újra ajánlom a fenti megjegyzéseket a t. tagtársak és bíráló urak szives figyelmébe. — Budapest, 1892. márcz. 11., az orsz. közokt. tanács elnökségének üléséből. — *Heinrich Gusztáv*, az orsz. közokt. tanács ügyvivő alelnöke.

MAGYAR PÆDAGOGIAI TÁRSASÁG.

Az 1892. évi márczius hó 16-án tartott elnökségi ülésből.

Elnök: Heinrich Gusztáv; jegyző: Trájtler Károly.

Jelen voltak: Badics Ferencz, Csengeri János, György Aladár, Lengyel Sándor, Verédy Károly, Volf György.

A múlt ülés jegyzőkönyvének felolvasása után:

1. A titkár néhány folyó ügy előadása kapcsán jelenti, hogy a társaságnak eddig összesen 326 kültagja van.

2. Verédy indítványának tárgyalása újabb rendes tagok megválasztása tárgyában a jövő ülésre marad.

3. A társaság régi vagyonának átadása ügyében a volt pénztárnokkal felvett jegyzőkönyv felolvasatván, az elnök megbízott, hogy ez ügyet végleg rendezze.

4. Egy «Pæd. Repertorium» és egy «Pæd. műszótár» szerkesztésére vonatkozó indítványok tárgyalása alkalmasabb időre marad.

5. A «Comenius-ünnepély» tárgyában elhatározza az ülés, hogy ily ünnepély a főváros többi tanügyi egyesületeivel karöltve rendeztessék s az elnök által ez ügyben tett intézkedéseket jóváhagyja.

6. A pénztárnok jelentést tesz a pénztár állapotáról. Eddigi bevétel: 409·97 frt; kiadás: 207·32 frt; pénztári maradvány: 202·65 frt.

7. A pénztárnok előterjesztése, mely szerint intézetek, testületek egyesületek a társaság folyóiratát csakis 5 frtnyi előfizetési ár mellett kaphatják, mint az alapszabályokból önként következő eljárás, elfogadtatik.

8. A folyóirat szerkesztője jelentést tesz a «Franklin Társulat»-tal kötött megjegyzés módozatairól.

9. György A. indítványára a május havi felolvasó ülésen Nagy László rendes tag emlékbeszédet fog tartani Gáspár János elhunyt rendes tag fölött.

10. A titkár az alapszabályok értelmében javaslatot tesz a «Társaság Ügyrend»-je tárgyában. Tárgyalása a jövő ülésre marad.